

Київський університет імені Бориса Грінченка

РЯБЕЦЬ ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.091.3:659.4"19/20"

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЗВ'ЯЗКІВ З
ГРОМАДСЬКІСТЮ В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК
ХХІ СТОЛІТТЯ)**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконано в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, доцент
Голубєва Марія Олександрівна,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
доцент кафедри психології та педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Артюшина Марина Віталіївна,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
завідувач кафедри педагогіки та психології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Приходькіна Наталія Олексіївна
Університет менеджменту освіти НАПН України,
професор кафедри педагогіки, адміністрування і
соціальної роботи.

Захист дисертації відбудеться 08 грудня 2020 року о 13 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13 Б) та на сайті kubg.ua.

Автореферат розіслано «___» листопада 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Демократизація політичного, економічного та громадського життя в Україні призвела до потреби держави в ефективних суспільних зв'язках, та як результат сприяли появі такого соціального інституту як паблік рілейшнз (PR). Ураховування кардинального значення впливу фахівців із зв'язків з громадськістю на вдосконалення соціальної комунікації в Україні зумовило необхідність появи професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в нашій країні та вдосконалення системи професійної підготовки зазначених фахівців в умовах університетської освіти України. Вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні в історичному аспекті є доволі актуальним для розвитку спеціальності «Журналістика» за освітньо-науковою програмою «Зв'язки з громадськістю».

Вагомість цього питання відображено в таких законодавчо-нормативних документах України як: Закон України «Про освіту» (2017 р.), Укази Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні» (2008 р.), «Про забезпечення подальшого розвитку вищої освіти в Україні» (2008 р.), «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.); проекти, розроблені Міністерством освіти і науки України, «Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років» (2014 р.), «Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року» (2014 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015 р.).

Як особливий різновид соціальної діяльності PR потребує фахівців, що володіють сукупністю соціальних практик, пов'язаних із виробництвом і функціонуванням ефективних систем публічних комунікацій. Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю вирізняється мультидисциплінарністю та багатоаспектністю. Її витoki знайшли відображення у наукових працях педагогів та науковців у сфері із зв'язків з громадськістю.

У науково-педагогічних розвідках приділяється значна увага проблемам вищої освіти, зокрема таким її аспектам: сучасна філософія освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, С. Максименко, В. Огнев'юк, І. Прокопенко), теоретико-методологічні засади неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, Н. Ничкало, С. Сисоєва, І. Соколова), дидактика та методика навчання у вищій школі (М. Артюшина, Г. Балл, В. Бондар, С. Вітвицька, В. Коцур, З. Курлянд, Е. Лузік, Л. Хоружа). Важливими для дослідження є праці вітчизняних учених із методології порівняльної педагогіки (М. Лещенко, О. Локшина, Л. Пуховська, А. Сбруєва) та інші.

Процесу формування та становлення зв'язків з громадськістю як професійної сфери діяльності присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців В. Березенко, Е. Бернауза (E. Bernays), С. Блека (S. Black), Дж. Грюніга (J. Grunig), Д. Доті (D. Doty), В. Іванова, М. Катліпа, С. Квіта, А. Кривоносова, Дж. Марконі (J. Marconi), Ю. Марлоу (E. Marlow), Г. Почепцова, В. Різуна, Є. Тихомирової, А. Чумікова, М. Шишкіної та інших. Різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні розглядали В. Березенко,

А. Зінченко, А. Киричок, В. Королько, О. Курбан, О. Некрасова А. Нуржинська, І. Тітаренко та інші.

Незважаючи на велику кількість наукових розвідок, присвячених проблемі професійної підготовки фахівців у ЗВО України, професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у вітчизняних ЗВО ще не стала предметом окремого цілісного наукового дослідження. Наразі поза увагою науковців лишилися: передумови, чинники виникнення та тенденції розвитку професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні, нормативно-правові засади становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні, етапи становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України, особливості професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України на сучасному етапі.

Актуальність дослідження обраної проблеми полягає у необхідності розв'язання низки суперечностей у професійній підготовці майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України, а саме таких суперечностей між:

- потребою суспільства у якісній професійній підготовці фахівців із зв'язків з громадськістю та несформованістю системи цієї професійної підготовки;
- необхідністю використання педагогічних надбань в сфері професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні в освітній процес сучасних ЗВО та відсутністю глибинного історичного аналізу становлення та розвитку цієї підготовки;
- об'єктивною потребою вдосконалення професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в ЗВО України та використанням найкращого досвіду в професійній підготовці майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття).

Актуальність обраної проблеми, її недостатня дослідженість та необхідність розв'язання зазначених суперечностей, теоретичне та практичне значення цієї проблеми зумовили вибір теми нашого дисертаційного дослідження: **«Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри зв'язків з громадськістю, психології і педагогіки Національного університету «Києво-Могилянська академія» «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти України» (реєстраційний номер 0111U005848) та до теми кафедри психології і педагогіки Національного університету «Києво-Могилянська академія» «Психолого-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ» (реєстраційний номер 0116U004702). Тему дисертаційного дослідження було затверджено Вченою радою Національного університету «Києво-Могилянська академія» (протокол № 5 від 30 травня 2013 року) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні Національної Академії педагогічних наук України (протокол № 10 від 17 грудня 2013 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні.

Предмет дослідження – передумови та чинники, тенденції та етапи професійної підготовки майбутніх фахівців зв'язків із громадськістю в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Мета дослідження є наукове обґрунтування передумов та чинників, етапів, тенденцій та особливостей розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ століття – початок ХХІ століття), формулювання рекомендацій щодо подальшого вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України.

Відповідно до мети дослідження визначено основні **завдання дослідження**:

1. Розкрити сутність базових понять дослідження;
2. Дослідити та виокремити передумови та чинники виникнення професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.);
3. Охарактеризувати та визначити етапи й тенденції становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ століття – початок ХХІ століття);
4. Проаналізувати зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю щодо його імплементації у вітчизняну практику професійної підготовки таких фахівців;
5. Розробити рекомендації щодо подальшого вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України у контексті інтеграції вітчизняної вищої освіти в європейський та світовий освітні простори.

Хронологічні межі дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні охоплюють період з середини ХХ століття до початку ХХІ століття. Нижня хронологічна межа – друга половина ХХ ст. до 1993 р. - визначається відсутністю професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні за радянські часи та необхідністю появи такої професійної підготовки в перші роки незалежності України (з утворенням в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка у 1993 р. першої кафедри міжнародних комунікацій та зв'язків із громадськістю). Верхня хронологічна межа визначається сучасними досягненнями у професійній підготовці майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України, пов'язаними із Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.) та Постановою Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 року «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», до 2017 р. (підґрунтям для обмеження є прийняття Закону України «Про освіту» 2017 р.). Останні нормативно-правові документи визначають подальші кроки на шляху розвитку в країні конкурентоспроможної вищої освіти.

Джерельну базу дослідження становлять:

- нормативно-правові документи України в сфері освіти;
- офіційні міжнародні документи;

- монографічні видання вітчизняних та зарубіжних учених із проблеми дослідження;
- наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених в сфері зв'язків з громадськістю;
- дисертаційні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців із проблеми професійної підготовки фахівців та сфери зв'язків із громадськістю;
- енциклопедії та словники: англійські, українські;
- освітні портали провідних вітчизняних ЗВО та зарубіжних ЗВО (Великобританія, Республіка Білорусь, Російська Федерація, США); навчально-методичне забезпечення університетів;
- електронні ресурси: портал Міністерства освіти і науки України; офіційний веб-портал Верховної Ради України; портал Кабінету Міністрів України; офіційний сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України; портал Міністерства освіти Республіки Білорусь; Інформаційно-правовий портал: Закони України; Інформаційно-правова і комунікаційна Платформа «LIGA:ZAKON»; сайт Osvita.ua; Інформаційна система «Конкурс»; офіційний сайт Парламентської асамблеї Ради Європи, ПАРЄ (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, PACE); офіційний сайт Американського співтовариства публік релейшнз (The Public Relations Society of America – PRSA); офіційний сайт Комісії з питань освіти в сфері зв'язків з громадськістю (the Commission on Public Relations Education); офіційний сайт Інституту статистики ЮНЕСКО (UNESCO Institute of Statistics); портал Міжнародної асоціації зв'язків з громадськістю (портал IPRA – International public relations association).

Методологічну основу дослідження становлять філософські та педагогічні загальнотеоретичні й методологічні положення щодо неперервного професійного розвитку особистості; взаємозв'язку теорії та практики; професійного становлення особистості фахівця; компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців.

Теоретичні засади дослідження становлять наукові положення та висновки: філософії сучасної освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк); неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, С. Сисоєва); різні аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю (В. Березенко, С. Блек, Д. Богуш, Дж. Грюніг (J. Grunig), А. Зінченко, С. Квіт, Б. Кияк, А. Киричок, Т. Коржова, В. Королько, А. Куліш, О. Курбан, В. Мойсєєв, О. Некрасова, А. Нуржинська, Г. Почепцов, В. Різун, Є. Ромат, А. Ротовський, І. Слісаренко, Є. Тихомирова, І. Титаренко, О. Тодорова, Т. Хант (T. Hunt), Л. Шаян та інших).

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань дисертаційного дослідження використано комплекс наукових методів: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення – для надання характеристики базових понять дослідження, зокрема «фахівець із зв'язків з громадськістю», «майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю»; абстрагування, конкретизація та систематизація – для обґрунтування теоретичних положень передумов та чинників виникнення професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні, тенденцій та етапів становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків

з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.); дедукція, індукція – для виокремлення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України на сучасному етапі; *емпіричні*: вивчення нормативно-правових документів щодо визначення становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні, опис фактичної інформації з метою аналітичної інтерпретації та вивчення конкретних явищ, фактів та процесів; вивчення міжнародного педагогічного досвіду з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю задля актуалізації цього досвіду у вітчизняних ЗВО. Поєднання цих методів забезпечило вибір і аналіз джерельної бази, визначення концептуальних положень, достовірність отриманих результатів та узагальнення висновків дисертаційного дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення полягає у тому, що *вперше* визначено такі поняття: «фахівець із зв'язків з громадськістю» – це особа, яка отримала спеціальну освіту, володіє високим рівнем кваліфікації, здійснює всі види професійної діяльності, що входять в сферу зв'язків з громадськістю, «майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю» – це особа, яка навчається у закладі вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і отримання кваліфікації через засвоєння динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей в галузі зв'язків з громадськістю; досліджено та виокремлено низку об'єктивних передумов (історичних, політичних, економічних, культурних, психологічних, педагогічних) та чинників (соціально-економічного, суспільно-політичного, соціально-педагогічного, культурологічного) становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.); сформульовано етапи становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.), а саме: попередній (друга половина ХХ ст. – 1993 р.), підготовчий (1993–2006 рр.); початковий (2006–2010 рр.); основний (2010–2014 рр.), новий (2014 р. до 2017 р.), динаміку змін на кожному етапі окреслено в п'яти основних тенденціях, сформульовано рекомендації з удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні з використанням зарубіжного досвіду; *удосконалено*: зміст форми та методи освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в ЗВО України з урахуванням зарубіжного досвіду в сфері цієї підготовки; *подальшого розвитку дістали* наукові положення: щодо неперервної освіти майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України.

Практичне значення результатів полягає у розробці змістово-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України, що знайшло своє відображення у серії методичних посібників «Психолого-педагогічний практикум» та розробці рекомендацій впровадження зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю у вітчизняній освітній процес з цієї підготовки.

Основні положення дисертаційного дослідження можливо використовувати у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Педагогіка вищої освіти»,

«Методика викладання у вищій школі», «Педагогічна практика» для магістрантів спеціальностей «Публічне адміністрування» (зв'язки з громадськістю), «Політологія», «Соціологія», «Соціальна робота».

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки студентів за різними напрямками під час викладання курсів історії та теорії зв'язків з громадськістю в Україні та зарубіжних країнах та при написанні навчальних підручників і навчальних посібників для вітчизняних ЗВО.

Результати дослідження **впроваджено** у навчальний процес Національного університету «Києво-Могилянська академія» (довідка № 16/782 від 20.08.2020 р.), Національного транспортного університету (довідка № 369/13 від 15.02.2018 р.), Приватного вищого навчального закладу «Університет сучасних знань» (довідка № 136 від 15.09.2020 р.), ДВНЗ «Університету менеджменту освіти» Навчально-науковому інституті менеджменту та психології (довідка № 20-05/171 від 30.03.2017 р.).

Публікації. Результати дослідження викладено у 28 наукових публікаціях (25 - одноосібні), із яких: 7 статей – у наукових фахових виданнях України, 4 статті – у зарубіжних періодичних виданнях; 12 тез – у збірниках міжнародних науково-практичних конференцій, 2 тези – у збірниках всеукраїнських науково-практичних конференцій, 3 методичних посібники (у співавторстві).

Особистий внесок здобувача у «Психолого-педагогічному практикумі» (Ч. 2., 2015 р., колектив авторів) полягає у цілісній розробці теми «Комунікативна компетентність майбутнього фахівця із зв'язків з громадськістю»; у «Психолого-педагогічний практикум» (Ч. 1., 2013 р., колектив авторів) автору належить теоретична складова тем: «Особливості спілкування у навчанні», «Інформаційна компетентність майбутніх науково-педагогічних працівників»; у «Психолого-педагогічний практикум» (Ч. 3., 2017 р., колектив авторів) здобувачці належить розробка практичної частини теми «Медіаосвіта – складова навчальних програм циклу професійно-орієнтованої гуманітарної підготовки у ВНЗ України».

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та попередні результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри зв'язків з громадськістю, психології і педагогіки Національного університету «Києво-Могилянська академія» та на засіданнях кафедри психології і педагогіки Національного університету «Києво-Могилянська академія» (2011–2019 рр.), а також апробовано в доповідях на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних*: «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» (Київ, 2020), «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» (Київ, 2018), «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» (Київ, 2017), «Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації» (Одеса, 2016); «Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців» (Ужгород, 2016), «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» (Київ, 2016 р.), «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2015 р.), «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» (Київ, 2015 р.), International scientific-practical congress of teachers and psychologists «Be smart!: The generation of scientific ideas» (Geneva, Switzerland, 2015 р.), «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2014), «Організація самостійної роботи студентів у

контексті підвищення якості освіти: особистісний вимір» (Донецьк, 2014 р.), «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття» (Одеса, 2014 р.), *всеукраїнських*: «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2015 р.), «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2014 р.).

Структура дисертації зумовлена логікою дослідження та складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (399 найменувань, із них 174 – іноземними мовами), переліку умовних скорочень. Основний зміст дослідження викладений на 176 сторінках, робота містить 11 додатків. Загальний обсяг дисертації – 335 сторінок. В основній частині тексту подано 26 таблиць, 1 рисунок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання й методи дослідження. Розкрито методологічні основи дослідження та його теоретичні засади, джерельну базу дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо апробації результатів педагогічного дослідження.

У **першому розділі** – *«Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю як педагогічна проблема»* – проаналізовано стан досліджуваної проблеми в теорії та практиці професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю та розкрито сутність базових понять дисертаційного дослідження.

На основі аналізу наукових та науково-методичних джерел визначено, що проблема професійної підготовки майбутніх фахівців зі зв'язків з громадськістю є мультидисциплінарною і постає предметом досліджень вітчизняних філософів (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Огнев'юк) педагогів (в сфері неперервної освіти С. Сисоєва, І. Соколова, Л. Хоружа, в сфері методології порівняльних досліджень М. Лещенко, О. Локшина, Л. Пуховська, в сфері професійної підготовки фахівців у європейських країнах С. Вітвицька, Н. Воевутко, С. Заскалета, Ю. Заячук, Т. Кристопчук, О. Локшина, О. Матвієнко, А. Сбруєва, в сфері професійної підготовки в Україні М. Артюшина, З. Курлянд, Е. Лузік, Н. Ничкало, В. Свистун, С. Сисоєва, І. Соколова, О. Фунтікова, В. Ягупов, в сфері професійної підготовки PR-фахівців А. Нуржинська, І. Тітаренко) та науковців і практиків в PR-сфері та сфері соціальних комунікацій (Н. Арнольд, В. Березенко, А. Зверінцев, А. Векслер, Дж. Грюніг (J. Grunig), О. Дудко, В. Іванов, С. Катліп (S. Cutlip), А. Киричок, Т. Коржова, В. Королько, В. Косенко, В. Курейко, В. Мойсєєв, О. Некрасова, Г. Почепцов, Т. Примак, В. Різун, Є. Тихомирова, Г. Тульчинський, Т. Хант (T. Hunt), А. Чумиков, М. Шишкіна, І. Яковлев).

Необхідність у професійній підготовці PR-фахівців постала з перших років незалежності України та зумовила різноманіття підходів, уявлень, практик щодо цієї підготовки. А саме: В. Корольком сформульовано три основні моделі PR-освіти – академічна, журналістська та бізнес-освіта у галузі публік релейшнз; О. Курбаном зацентровано увагу на вдосконалення побудови моделі професійної підготовки

підготовки PR-фахівців та на необхідності тісної співпраці науковців, викладачів і практиків; В. Березенко розглянуто проблему вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в ЗВО через вдосконалення змісту PR-освіти та вказано на необхідність вдосконалення системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, науково-педагогічних та управлінських кадрів, задіяних у підготовці фахівців для PR-сфери, А. Киричком на основі компетентнісного підходу розроблено трирівневу модель підготовки фахівців у галузі зв'язків з громадськістю («бакалавр» – «магістр» – «PhD»), Т. Коржовою обґрунтовано дуальну модель вищої PR-освіти та зацентровано увагу на необхідності розробки та впровадження стандарту вищої освіти з підготовки фахівців у галузі зв'язків з громадськістю; А. Нуржинською охарактеризовано проблему професійної підготовки майбутніх PR-фахівців з точки зору компетентності майбутніх фахівців зі зв'язків з громадськістю у підготовці матеріалів для професійної діяльності у цій сфері в процесі професійної підготовки, І. Тітаренко досліджено проблему формування конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців з реклами і зв'язків з громадськістю в ЗВО України. Узагальнення ідей та напрацювань цих дослідників дозволило констатувати зростання інтересу до вирішення проблеми вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в ЗВО України, а саме: ґрунтовного вивчення та послідовного практичного впровадження на рівні нормативно-правового й організаційно-методичного аспектів PR-освіти.

У дисертації проаналізовано систему понять: професійна підготовка, фахівець, зв'язки з громадськістю, фахівець із зв'язків з громадськістю, майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю. Уперше сформульовано визначення поняття «фахівець із зв'язків з громадськістю» в педагогічному науковому дискурсі через дві ключові складові цього поняття: «фахівець» та «зв'язки з громадськістю». Зазначено різноманітні підходи до визначення поняття «зв'язки з громадськістю»: альтруїстичний, прагматичний, компромісний (за класифікацією О. Осіпової), філологічний, соціологічний, стратегічний, культурологічний, інструментальний, управлінський (за А. Башуком) офіційний, канонічний, авторський, галузевий (за В. Корольком) та інші. Виокремлено та визначено зміст поняття «зв'язки з громадськістю» як функцію стратегічного менеджменту, яка реалізується за допомогою інформаційно-комунікаційних засобів для оптимізації двосторонніх зв'язків із ключовими групами громадськості, від яких залежить успіх або невдача організації (за В. Корольком). Отже, фахівець із зв'язків з громадськістю – це особа, яка отримала спеціальну освіту, володіє високим рівнем кваліфікації, здійснює всі види професійної діяльності, що входять в сферу зв'язків з громадськістю. Осмислення та розкриття сутності понять, що характеризують професійну підготовку майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю, дали можливість вперше сформулювати визначення поняття майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю. Майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю – це особа, яка навчається у закладі вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і отримання кваліфікації через засвоєння динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей в галузі зв'язків з громадськістю.

У другому розділі «Становлення та розвиток професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків із громадськістю в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття» розглянуто передумови та чинники виникнення професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.); здійснено аналіз нормативно-правових актів щодо становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.); охарактеризовано етапи та визначено тенденції становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.).

У ході узагальнення наукових джерел було визначено та обґрунтовано низку об'єктивних передумов (історичних, політичних, економічних, культурних, психологічних, педагогічних) та чинників (соціально-економічного, суспільно-політичного, соціально-педагогічного та культурологічного) становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). Встановлено, що PR як вид діяльності з'являється в Україні близько 1990 року на тлі переломного періоду в економіці й політиці нашої країни, як відповідь на запит суспільства в потребі професійної підготовки фахівців, які б могли здійснювати ефективну PR-діяльність.

Системний аналіз нормативно-правових актів щодо професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) було зроблено в руслі трансформації законодавства вітчизняної системи вищої освіти. Встановлено, що професійна підготовка фахівців із зв'язків з громадськістю на загальнонаціональному рівні в Україні розпочалася лише з Постанови Кабінету Міністрів України № 1719 від 13 грудня 2006 року «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» та із реалізації Постанови Кабінету Міністрів України № 787 від 27 серпня 2010 «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра».

З початком імплементації Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) як пріоритетного нормативно-правового акту у сфері вищої освіти України відбулися зміни, які зреалізувалися в низці нормативно-правових актів, що безпосередньо стосуються професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в сучасних ЗВО України. До них відносимо Постанову Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 року «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». З'ясовано, що на відміну від усіх попередніх вітчизняних документів про переліки напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у закладах вищої освіти, Постанова Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 року найбільш відповідає Міжнародній стандартній класифікації освіти.

Проведений аналіз нормативно-правової бази професійної освіти СРСР, УРСР та професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в незалежній Україні, став підґрунтям для формулювання етапів становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в

Україні (друга половина ХХ століття – початок ХХІ століття). Критерієм виокремлення етапів постали зміни в організаційно-інституційному розвитку цієї професійної підготовки фахівців в галузі PR. Вперше було виокремлено етапи становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ століття – початок ХХІ століття) та сформульовано їх особливості, а саме: I етап – попередній (друга половина ХХ ст. – 1993 р.) – на цьому етапі на державному рівні не відбувалася підготовка фахівців із зв'язків з громадськістю, викладалися лише загальноосвітні дисципліни, які забезпечували реалізацію функції зв'язків з громадськістю на практиці; II етап – підготовчий (1993–2006 рр.) – на державному рівні не відбувалася підготовка фахівців із зв'язків з громадськістю, функціонували окремі курси, сертифіковані програми; III етап – початковий (2006–2010 рр.) – на державному рівні розпочато професійну підготовку майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю за ОКР «бакалавр» у тогочасних ЗВО України; IV етап – основний (2010–2014 рр.) – на державному рівні розпочато професійну підготовку майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю за ОКР «спеціаліст», ОКР «магістр» у тогочасних ЗВО України, V етап – новий (2014 р. до 2017 р.) – на державному рівні, з імплементацією Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) та у відповідності до Міжнародної стандартної класифікації освіти, професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю повинна проводитися лише за такими ступенями вищої освіти «бакалавр», «магістр». Кожен з цих етапів був розглянутий в контексті сутності якісних змін – тенденцій. Останні, в свою чергу, були характеризовані за такими критеріями: законодавчий; інституційний, змістовний. Вперше був здійснений системний аналіз тенденцій професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ століття – початок ХХІ століття) у відповідності до визначених етапів: необхідність появи професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю; потреба у законодавчих документах з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю на державному рівні за ОКР «бакалавр», що дало б змогу розпочати професійну підготовку фахівців із зв'язків з громадськістю на ОКР «бакалавр» в тогочасних ЗВО України; розвиток професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю та необхідність у появі законодавчих документів з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю на державному рівні за ОКР «спеціаліст», ОКР «магістр» для реалізації підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю на цих ОКР; необхідність в узгодженні професійної підготовки фахівців зв'язків з громадськістю з Міжнародною стандартною класифікацією освіти та наближенні професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України до вимог Європейського освітнього простору із вилученням ОКР «Спеціаліст» з процесу професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю; задоволення актуальної потреби суспільства в професійній підготовці майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю, наближеній до Європейського освітнього простору з використання накопиченого зарубіжного досвіду з професійної підготовки PR фахівців у освітній процес вітчизняних ЗВО та створення професійних та освітніх стандартів для професійної підготовки фахівців зв'язків з громадськістю, необхідність

збільшення кількості ЗВО України, які здійснювали б професійну підготовку фахівців із зв'язків з громадськістю з наданням подвійного диплому.

Визначені тенденції слугували основою вивчення найкращого досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ століття – початок ХХІ століття, що є об'єктивно потребою вдосконалення цієї підготовки на сучасному етапі.

У **третьому** розділі *«Актуалізація зарубіжного досвіду з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у сучасні ЗВО України»* – розглянуто актуальність використання міжнародного досвіду з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю для ЗВО України та створено рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України з урахуванням зарубіжного досвіду.

Однією з тенденцій сучасного розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у сучасних ЗВО України є задоволення актуальної потреби суспільства в професійній підготовці майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю, наближеній до світового та Європейського освітнього простору і відповідно використання накопиченого зарубіжного досвіду з професійної підготовки PR фахівців у освітній процес вітчизняних ЗВО. У процесі обґрунтування напрямів використання досвіду США та Великобританії у модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні було визначено, що наповнення змісту навчальних дисциплін із професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в цих країнах спирається на запропоновану С. Блеком модель PR-освіти для цієї галузі професійної діяльності. Обґрунтовано необхідність використання теоретичних положень про чотири моделі PR-діяльності за (Дж. Грюнігом та Т.Хантом) в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні. Закцентовано увагу на значенні та застосуванні четвертої моделі за Дж. Грюнігом та Т. Хантом, використання якої майбутнім фахівцем із зв'язків з громадськістю у власній професійній діяльності сприятиме встановленню двостороннього спілкування для визначення спільних уявлень, спільних інтересів та досягнення взаєморозуміння між різними соціальними групами. У процесі аналізу виявлено, що сучасна професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в країнах-лідерах у сфері професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю здійснюється у відповідності до освітніх стандартів та етичних стандартів професійної PR-діяльності. З'ясовано, що у ЗВО США існують стандарти з вищої освіти в галузі PR для бакалаврату та магістеріуму, які встановлюються Національною громадською комісією з освіти в сфері паблік рілейшнз. Визначено, що ЗВО Великобританії мають право самостійно планувати навчальний процес відповідно до загальнодержавних стандартів, зміст яких регулюється Агентством якості вищої освіти, атестацію курсів з PR у ЗВО здійснює Інститут із зв'язків з громадськістю як головне об'єднання PR-фахівців Великобританії. Встановлено, що у деяких пострадянських країнах було створено державні освітні стандарти для спеціальності «фахівець із зв'язків з громадськістю», але в поєднанні з іншим видом діяльності – «рекламою». Виявлено, що

перспективними напрямками використання міжнародного досвіду у модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України також виступають інноваційні форми освіти, інноваційні технології навчання; реалізація міжнародної практики щодо отримання студентом подвійного диплому; навчання на базі двох європейських ЗВО різних країн та отримання спільного ступеня магістра цих двох університетів.

Спираючись на напрацьований міжнародний досвід з професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю та у відповідності до сучасних тенденцій розвитку професійної підготовки майбутніх PR-фахівців у ЗВО України сформульовано та узагальнено рекомендації щодо подальшого вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у вітчизняних ЗВО в контексті інтеграції вітчизняної вищої освіти у європейський та світовий освітні простори. В основу розробки рекомендацій були покладені тотожні критерії (законодавчий, змістовний, інституційний), які використовувалися до виокремлення тенденцій становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні.

Законодавчим підґрунтям для створення вітчизняного освітнього стандарту з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю є зарубіжний досвід із формування освітніх стандартів для професійної підготовки майбутніх фахівців із PR, кодекси професіональної поведінки та хартії щодо етичних принципів PR-діяльності.

Науково-методологічною основою для наповнення змісту освітніх програм професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України має бути затверджене IPRA «Колесо PR-освіти» (де сформульовано систему необхідних знань, умінь, навичок та компетентностей, якими має володіти майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю), використання симетричної двобічної комунікації з використанням чотирьох моделей PR-діяльності за Дж. Грюнігом і Т. Хантом та отримання студентом подвійного диплому (Joint Degree); вдосконалення професійної підготовки має відбуватися з використанням форми освіти (навчання-сендвіч (Sandwich), інноваційних технологій навчання (дистанційне навчання, онлайн курси, кейс-технологія, дебати) та поглиблення ролі та значення медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у вітчизняних ЗВО України як засобу їхньої майбутньої професійної діяльності.

Інституційним зрушенням має виступати здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю на базі двох європейських ЗВО різних країн, що дає можливість випускникам отримувати спільну ступінь магістра цих двох університетів. Отже, підвищити якість професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України можливо за умови врахування усіх зазначених вище рекомендацій у комплексі.

Однак проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні та вивчення тенденцій її розвитку. Подальшого дослідження потребують питання, які стосуються теорії та практики вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю як в Україні, так і в зарубіжних країнах.

ВИСНОВКИ

1. Розкрито сутність базових понять дослідження щодо професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) та проаналізовано стан досліджуваної проблеми в теорії та практиці професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю.

Уперше сформульовано визначення поняття «фахівець із зв'язків з громадськістю» та «майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю» в педагогічному науковому дискурсі.

2. Проаналізовано чинники становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): соціально-економічний чинник, суспільно-політичний, соціально-педагогічний та культурологічний. Визначені чинники уможливили виокремити низку об'єктивних передумов становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.), а саме: історичних, політичних, економічних, культурних, психологічних, педагогічних.

3. Визначено етапи та основні тенденції становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). В основу поділу на ці етапи покладено зміни в організаційно-інституційному розвитку цієї професійної підготовки фахівців в галузі PR.

Охарактеризовано кожен із основних етапів становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) На кожному з цих етапів визначено особливості та основні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців зв'язків з громадськістю в Україні:

I етап – попередній (друга половина ХХ ст. – 1993 р.), особливостями цього етапу були: відсутність підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю на державному рівні, викладання лише загальноосвітніх дисциплін, які забезпечували реалізацію функції зв'язків з громадськістю на практиці. Намітилася тенденція до появи професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю.

II етап – підготовчий (1993–2006 рр.), охарактеризований тим, що на державному рівні не відбувалася підготовка фахівців із зв'язків з громадськістю, але функціонували окремі курси, сертифіковані програми. У розвитку PR-освіти з'явилася нова тенденція процесу становлення і розвитку професійної освіти фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні на державному рівні – поява ОКР «Бакалавр».

III етап – початковий (2006–2010 рр.), до особливостей якого було віднесено те, що на державному рівні розпочато професійну підготовку майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю за ОКР «бакалавр» у тогочасних ЗВО України. Однією з тенденцій цього етапу постає необхідність професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю не лише на ОКР «Бакалавр», але й на ОКР «Спеціаліст», ОКР «Магістр».

IV етап – основний (2010–2014 рр.), ознаками цього етапу виступають: початок професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю за ОКР «спеціаліст» на державному рівні та початок цієї підготовки за ОКР «магістр» у тогочасних ЗВО України. Основною тенденцією IV етапу становлення та розвитку

професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у тогочасних ЗВО України постала необхідність наближення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України до вимог Європейського освітнього простору та усунення професійної підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Спеціаліст». Тобто професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України мала відбуватися лише за ОКР «Бакалавр» та ОКР «Магістр». Спільною тенденцією III та IV етапів становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у тогочасних ЗВО України із розбудовою такого соціального інституту, як зв'язки з громадськістю, було збільшення потреби суспільства у фахівцях, які б здійснювали ефективну PR-діяльність. Цю нагальну потребу у фахівцях із зв'язків з громадськістю зреалізовували тогочасні вітчизняні ЗВО.

V етап – новий (2014р. до 2017 р.), до рис цього етапу було віднесено те, що на державному рівні, з імплементацією Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) та у відповідності до Міжнародної стандартної класифікації освіти, професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю повинна проводитися лише за такими ступенями вищої освіти «бакалавр», «магістр». На цьому етапі основною тенденцією професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України постало задоволення актуальної потреби суспільства в професійній підготовці майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю із використанням зарубіжного досвіду у вітчизняних ЗВО.

4. Проаналізовано зарубіжний досвід з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю. Зазначено шляхи модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні з використання цього досвіду в практичній площині, а саме: наповнення змісту навчальних дисциплін із професійної підготовки (модель PR-освіти за С. Блеком), реалізація чотирьох моделей PR-діяльності (за Дж. Грюнігом та Т. Хантом), використанням інноваційних технологій навчання та поглибленням ролі та значення медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у вітчизняних ЗВО України, підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю на базі двох європейських ЗВО різних країн.

5. Сформульовано рекомендації з урахуванням міжнародного досвіду щодо подальшого удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у вітчизняних ЗВО в контексті інтеграції вітчизняної вищої освіти у європейський та світовий освітній простір та визначено особливості професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України на сучасному етапі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Рябець І. В. Проблема «суб'єкта» і «суб'єктності» майбутнього фахівця (теоретико-методологічний аспект). *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2013. Додаток 1 до Вип. 29, т. III. С. 251-256.

2. Рябець І. В. Етапи становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю за роки незалежності України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Педагогіка. Соціальна робота.* 2014. Вип. 30. С. 150-152.
 3. Рябець І. В. Науково-теоретичний аналіз категорій «суб'єктність» та «суб'єктність майбутнього фахівця». *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»* 2014. Додаток 1 до Вип. 27 Т. VIII (41). С. 317-322.
 4. Рябець І. В. Нормативно-правові засади становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, 2014. Вип. 8. «Проблеми емпіричних досліджень у психології». С. 317-322.
 5. Рябець І. В. Передумови створення професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент : зб. наук. пр.* 2014. Вип. 15. С. 168-177.
 6. Рябець І. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю: зарубіжний досвід. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2014. Т. 4 (12). С. 204-210.
 7. Рябець І. В. «Визначення термінів «фахівець із зв'язків з громадськістю» та «майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю» у вітчизняному науковому педагогічному просторі. *Інноваційна педагогіка : науковий журнал.* 2020. Вип. 24, т. 2 С. 109–114.
 8. Рябець І. В. Взаємозв'язок суб'єктності із етичними засадами у професійній діяльності майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю. *The unity of science»: international scientific periodical journal.* 2015. November. P. 52-55.
 9. Рябець І. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні. *Гуманітарні науки і освіта.* 2015. № 4. С. 48-51.
 10. Рябець І. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні. *«Весці БДПУ»: Научно-методический журнал. Педагогіка. Психологія. Філологія.* 2016. № 4 (90). С. 21-25. URL: <http://elib. bspu. by/handle/doc/19426>
 11. Рябець І. В. Тенденції становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні. *Polish journal of science.* 2020. № 31, vol. 3. P. 42-46.
- Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження*
12. *Психолого-педагогічний практикум: метод. посіб.* Авторський колектив (Боднар А. Я., Голубева М.О., Пічугіна Л. Л., Рябець І. В., та ін.). Київ: Інтерсервіс, 2013 Ч. 1. 123 с.
 13. *Психолого-педагогічний практикум : метод. посіб.* Авторський колектив (Боднар А. Я., Голубева М.О., Музиченко Л. В., Рябець І. В., та ін.). Київ: Інтерсервіс, 2015 Ч. 2. 89 с.

14. *Психолого-педагогічний практикум : метод. посіб.* Авторський колектив (Брик О. М., Голубєва М.О., Жарук І. В., Рябець І. В., та ін.). Київ: Інтерсервіс, 2017 Ч. 3. 88 с.
15. Рябець І. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти: матеріали II Міжнародної Науково-практичної конференції, 20 березня 2014 р., м. Київ, Національний авіаційний університет.* Київ : НАУ, 2014. С. 128-129.
16. Рябець І. В. Особливості проектування завдань для самостійної роботи майбутнім фахівцям із зв'язків з громадськістю. *Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти: особистісний вимір: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 10-11 квітня 2014 р., м. Донецьк, Донецький національний університет.* Донецьк : Азов, 2014. С. 171-173.
17. Рябець І. В. Використання кейс-технології в процесі підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: матеріали II-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24-25 квітня 2014 р., м. Хмельницький, Хмельницький національний університет.* Хмельницький : ХНУ. 2014. С. 115-117.
18. Рябець І. В. Комунікативний аспект інформаційної діяльності майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції, 11-13 вересня 2014 р., м. Одеса, Одеський національний політехнічний університет.* Одеса, 2014. С. 236-239.
19. Рябець І. В. Особенности профессиональной подготовки будущих специалистов по связям с общественностью в Украине (вторая половина XX – начало XXI века. «Be smart!»: the theses of international scientific-practical congress of teachers and psychologists [«The generation of scientific ideas»], the 17-18th of February, Geneva (Switzerland). Geneva, 2015. V. 1. P. 148-152.
20. Рябець І. В. Суперечність між американською та британською освітніми парадигмами професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю. *«Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» : програма і матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, 20 лютого 2015 р., м. Київ, Товариство конфліктологів України.* Київ, 2015. С. 27-29.
21. Рябець І. В. Взаємозв'язок системи стандартів вищої освіти за спеціальністю та професійного стандарту з підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю (на рівні компетентностей і компетенцій). *Актуальні проблеми вищої професійної освіти: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 19 березня 2015 р., м. Київ, Національний авіаційний університет.* Київ : НАУ. 2015. С. 77-78.
22. Рябець І. В. Використання педагогічної технології «дебати» у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21-22 квітня 2015 р.,*

м. Хмельницький, Хмельницький національний університет. Хмельницький : 2015. С. 121-123.

23. Рябець І. В. Навчальні плани з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю : протиріччя між змістом та викликами часу. «Конфліктологічна експертиза : теорія та методика» : програма і матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, 26 лютого 2016 р., м. Київ, Товариство конфліктологів України. Київ, 2016. С. 64-65.

24. Рябець І. В. До питання взаємозв'язку соціальні комунікації та PR. *Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців, Одеса, 24-25 берез. 2016 р., Одеський національний політехнічний університет.* Одеса, 2016. С. 405-408.

25. Рябець І. В. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю як актуальна педагогічна проблема. *Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців : матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 16 вересня. 2016 р., Ужгородський національний університет.* Ужгород, 2016. С. 166-167.

26. Рябець І. В. Суперечність у змісті освітніх нормативно-правових актів в питанні професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у сучасних ВНЗ України. «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» : програма і матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції, 17 лютого 2017 р., м. Київ, Товариство конфліктологів України. Київ, 2017. С. 4.

27. Рябець І. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у вітчизняних ВНЗ : реалії та виклики часу. «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» : програма і матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, 16 лютого 2018 р., м. Київ, Товариство конфліктологів України. Київ, 2018. С. 43-45.

28. Рябець І. В. Дидактичні суперечності у процесі професійної підготовки майбутніх PR-фахівців у вітчизняних ЗВО. «Конфліктологічна експертиза : теорія та методика» : програма і матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції, 21 лютого 2020 р., м. Київ, Товариство конфліктологів України. Київ, 2020. С. 43–45.

АНОТАЦІЇ

Рябець І. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина XX – початок XXI століття). Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2020.

Дисертацію присвячено дослідженню процесу становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина XX – початок XXI століття) в історичному аспекті. Вперше в науковому педагогічному дискурсі визначено такі поняття: «фахівець із зв'язків з

громадськістю» – це особа, яка отримала спеціальну освіту, володіє високим рівнем кваліфікації, здійснює всі види професійної діяльності, що входять в сферу зв'язків з громадськістю, «майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю» – це особа, яка навчається у закладі вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і отримання кваліфікації через засвоєння динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей в галузі зв'язків з громадськістю. Досліджено та виокремлено низку об'єктивних передумов (історичних, політичних, економічних, культурних, психологічних, педагогічних) та чинників (соціально-економічного, суспільно-політичного, соціально-педагогічного, культурологічного) становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). Сформульовано етапи становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.), а саме: попередній (друга половина ХХ ст. – 1993 р.), підготовчий (1993–2006 рр.); початковий (2006–2010 рр.); основний (2010–2014 рр.), новий (2014 р. до 2017 р.), динаміку змін на кожному етапі окреслено в п'яти основних тенденціях. У відповідності до сучасної тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх PR-фахівців у ЗВО України розроблено рекомендації з удосконалення змісту, форм, організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в вітчизняних ЗВО, ґрунтуючись на міжнародному досвіді в сфері цієї підготовки.

Ключові слова: зв'язки з громадськістю, професійна підготовка, фахівець із зв'язків з громадськістю, майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю, становлення та розвиток професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні, тенденції, передумови, чинники, історичні етапи.

Рябец И. В. Профессиональная подготовка будущих специалистов по связям с общественностью в Украине (вторая половина ХХ – начало ХХІ века). На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Киевский университет имени Бориса Гринченко. Киев, 2020.

Диссертация посвящена исследованию процесса становления и развития профессиональной подготовки будущих специалистов по связям с общественностью в Украине (вторая половина ХХ – начало ХХІ века) в историческом аспекте. Впервые в научном педагогическом дискурсе определены следующие понятия: «специалист по связям с общественностью» – это лицо, получившее специальное образование, обладает высоким уровнем квалификации, осуществляет все виды профессиональной деятельности, входящих в сферу связей с общественностью, «будущий специалист по связям с общественностью» – это лицо, которое учится в высшем учебном заведении с целью получения соответствующей степени и получения квалификации через усвоение динамической комбинации знаний, умений и практических навыков, способов мышления, профессиональных, мировоззренческих и гражданских качеств, морально-этических ценностей в области связей с общественностью. Исследованы и выделены ряд объективных предпосылок (исторических, политических,

экономических, культурных, психологических, педагогических) и факторов (социально-экономического, общественно-политического, социально-педагогического, культурологического) становления и развития профессиональной подготовки будущих специалистов по связям с общественностью в Украине (вторая половина XX – начало XXI в.). Сформулированы этапы становления и развития профессиональной подготовки будущих специалистов по связям с общественностью в Украине (вторая половина XX 2– начало XXI в.). А именно: предварительный (вторая половина XX в. – 1993), подготовительный (1993–2006 гг.) начальный (2006–2010 гг.) основной (2010–2014 гг.), новый (2014 г. до 2017 г.), динамика изменений, на каждом из этих этапов, обозначена пятью основными тенденциями. В соответствии с современной тенденцией развития профессиональной подготовки будущих PR-специалистов в высших учебных заведениях Украины, разработаны рекомендации по совершенствованию содержания, форм, организации образовательного процесса профессиональной подготовки будущих специалистов по связям с общественностью в украинских высших учебных заведениях, основываясь на международном опыте в сфере этой подготовки.

Ключевые слова: связи с общественностью, профессиональная подготовка, специалист по связям с общественностью, будущий специалист по связям с общественностью, становление и развитие профессиональной подготовки будущих специалистов по связям с общественностью в Украине, тенденции, предпосылки, факторы, исторические этапы.

Ryabets I. V. «Professional training of future specialist public relations in Ukraine (the second half of the 20th century – the beginning of the 21st century). As a manuscript.

The thesis for the degree of a Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education». Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2020.

The thesis provides a scientific analysis of the state of professional training of future specialists in public relations in Ukraine in a historical aspect. The thesis defines the following terms: "professional training", "specialist", "public relations". The thesis gives the author's interpretation of the main concepts of research in the field of professional training of future public relations specialists in Ukraine. The terms: "public relations specialist", "future public relations specialist" are given pedagogical connotation by the author for the first time.

The objective preconditions for the demand of professional training of specialists in public relations in Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century) were defined. Such preconditions as historical, political, economic, cultural, psychological, and pedagogical became the basis for classification for the structuring of factors. The basis of the socio-economic factor was the economic premise; the basis of the socio-political factor was the historical and political background; the psychological and pedagogical background were the basis for the socio-pedagogical factor; the basis of cultural factor was a cultural premise. The preconditions and factors which led to the developing of professional training of future specialists in public relations in Ukraine were considered.

The periodization and tendencies of the formation and development of professional training of future public relations specialists in Ukraine (second half of the XX century – the beginning of the XXI century) has been developed and substantiated. Changes in the organizational and institutional development of the professional training of specialists in the PR sphere became the key criteria for distinguishing the stages of formation and development of professional training of future PR specialists in Ukraine.

Five stages of formation and development of professional training of future public relations specialists in Ukraine (second half of XX century – beginning of XXI century) were defined. The systematic analysis of the tendencies of the transformation of the professional training of future public relations specialists in Ukraine (second half of the XX century – the beginning of the XXI century) has been carried out. The peculiarities and characteristics of the stages of formation of this professional training have been defined.

The tendencies of formation and development of professional training of future specialists in public relations in Ukraine (the second half of the XX century – the beginning of the XXI century) were studied. Satisfaction of the current society's demand in the close to the European educational standards professional training of future public relations specialists is nowadays one of the leading tendency of the current development of professional training of future public relations specialists in today's higher educational institutions of Ukraine. Foreign experience on professional training of PR specialists is implemented in the educational process.

Recommendations for improving the training of future public relations specialists in the Ukrainian higher educational institutions are based on the analysis of international experience in this sphere. This experience is adapted to the current pedagogical techniques used in the process of professional training of future PR specialists in the Ukrainian higher educational institutions.

The educational and methodological base of training of future specialists in public relations in the higher educational institutions of Ukraine was improved. This improvement influenced such educational disciplines as «Pedagogy of Higher Education», «Methodology of Teaching in Higher School» and «Pedagogical Practice» for Master's program in specialties «Public Administration» (public relations).

Directions of further scientific researches are described.

The main results of the study can be used to further improvement of the theory and practice of higher professional education, in professional development of specialists in the field of «Journalism», in the process of professional training of students of various specializations where history and theory of public relations development in Ukraine and foreign countries is taught. Moreover, the results of the study can be used for creating curriculums and writing textbooks, and manuals for higher educational institutions.

Key words: public relations, professional training, public relations specialist, future public relations specialist, formation and development of professional training of future public relations specialists in Ukraine, tendencies, preconditions, factors, historical stages.